

**VÂRSTELE DORULUI
EMINESCIAN**

SIMONA PALASCA

**VÂRSTELE DORULUI
EMINESCIAN**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Colecția FILOLOGIE

Referenți științifici: Prof. univ. dr. habil. Marina Cap-Bun, Universitatea
„Ovidius” din Constanța
Prof. univ. dr. habil. Florentina Nicolae, Universitatea
„Ovidius” din Constanța

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și
inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor
Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PALASCA, SIMONA

Vârstele dorului eminescian / Simona Palasca. -
București : Editura Universitară, 2021
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1334-5

821.135.1.09

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062813345

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această
lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare.

Copyright © 2021
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

PREFAȚĂ

Cartea Simonei Palasca, la origine o lucrare de licență pe care am avut bucuria să o coordonez cu niște ani în urmă, abordează ca subiect de cercetare vârstele dorului eminescian. Preluând sugestii multiple din cele mai valoroase exegeze critice dedicate creației poetice eminesciene, din eseurile teoretice asupra romantismului european, dar și din lucrări fundamentale de antropologie culturală și filozofie, lucrarea are un mare grad de originalitate, propunând identificări inedite ale unor versuri eminesciene cu posibilele lor surse folclorice și mitologice. Chiar dacă mai toate monografiile eminesciene dedică dorului secțiuni mai mult sau mai puțin însemnate, tema este departe de a fi epuizată.

Un prim capitol abordează inspirat și totodată bine documentat „Mitologia românească a dorului” și investighează dorul în relație cu spațiul și timpul mitic, cu erotogonia și cu mitologia morții și a sorții. În elucidarea diferitelor accepții ale conceptului, autoarea lucrării caută sprijin în cele mai inspirate sinteze teoretice semnate de Romulus Vulcănescu, Lucian Blaga, Mircea Eliade, dar adaugă cu discreție și reflecții personale asupra acestei inefabile trăiri.

Un alt capitol explorează „Ambivalența simbolică a dorului și principiul antinomiei romantice” și pornește de la premiza că „romanticii au în comun faptul că percep dureros profundul dualism interior, care îi face să țină de două lumi în același timp, în încercarea de a regăsi o armonie căreia îi sunt devotați prin aspirația lor esențială.” (p. 28). Autoarea lucrării demonstrează că „dualismul întreține în sufletele creatoare o polaritate, o tensiune,

adesea greu suportabilă”, studiul său de caz convingător fiind Eminescu. Dorul, ca expresie simultană a durerii și a fericirii, ilustrează din plin această dialectică a gândirii și creativității romantice și lucrarea argumentează locul central al acestei teme pornind chiar de la această idee.

Capitolul al treilea, „Dorul între realitate și ficțiune”, propune o incursiune în corespondența eminesciană, „pentru a vedea în ce măsură fundamentul teoretic și dorul omului Eminescu se regăsesc în exprimarea poetică” (p. 41). În multe situații lucrarea reușește să argumenteze ideea transplantului direct al dorului real în universul poetic, în dor de a scrie și de a învinge toate suferințele prin creativitate.

Capitolul al patrulea, cel mai consistent, investighează dintr-o perspectivă diacronică vârstele dorului eminescian, făcând observații originale și pertinente asupra aspectelor evolutive ale creativității eminesciene. Nu de puține ori autoarea reușește să identifice ideile estetice și teoretice general romantice care îl ghidau pe Eminescu, chiar dacă ele sunt îmbrăcate în haina local-folclorică a dorului românesc. Culegerea G. Dem Teodorescu de *Poezii populare române* este punctul de plecare în identificarea filonului folcloric, dar lucrarea analizează convingător transfigurările succesive ale ipostazelor poetice și conceptuale ale dorului, în cele trei etape de creație.

Revenind asupra lucrării sale de licență, după ce între timp a încheiat cu succes și un doctorat, autoarea rafinează analizele și evidențiază mai ferm propriile idei interpretative, astfel că, în forma în care vede azi lumina tiparului, cercetarea Simonei Palasca devine o exegeză utilă în circuitul didactic dar și în exegeza eminesciană.

Prof. univ. dr. habil. Marina Cap-Bun

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
CUPRINS	7
ARGUMENT	9
1. MITOLOGIA ROMÂNEASCĂ A DORULUI ...	13
1.1. Dorul în relație cu spațiul și timpul cosmic ...	16
1.2. Dorul și erotogonia	21
1.3. Implicații ale dorului în mitologia sorții și a morții	24
2. AMBIVALENȚA SIMBOLICĂ A DORULUI ȘI PRINCIPIUL ANTINOMIEI ROMANTICE	28
2.1. Sufletul romantic și principiul antinomiei	28
2.2. Dorul-expresia durerii și a fericirii	34
3. DORUL ÎNTRE REALITATE ȘI FICȚIUNE...	41
3.1. Scurtă incursiune în corespondența eminesciană	41
4. VÂRSTELE DORULUI EMINESCIAN: O PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ ASUPRA ETAPELOR CREAȚIEI EMINESCIENE	50
4.1. Dorul adolescenței: erotica de început	50
4.2. Dorul plenitudinii: starea de fericire	69
4.3. Dorul nemărginit: eminescianizarea dorului...	89
CONCLUZII	114
BIBLIOGRAFIE	119

ARGUMENT

Două aspecte fundamentale au stat la baza alegerii acestei teme de cercetare. Primul se referă la abundența de exegeze, care a dat naștere atâtor inerții create de marile interpretări interbelice și care solicită o re-poziționare a punctelor de vedere. Cel de-al doilea aspect aduce în atenție nevoia de re-contextualizare a mitului și a operei eminesciene. Sigur că este greu să mai spunem ceva cu totul nou despre Eminescu, dar considerăm că scrisul său încurajează orice punct nou de vedere, orice interpretare nouă, neapărat obiectivă, și care să pornească, în primul rând, de la operă. Orice intenție de analiză asupra operei lui Mihai Eminescu este încurajată de oamenii valoroși. Astfel, răspunzând îndemnurilor marelui om de cultură, Constantin Noica, ar trebui să renunțăm la simpla contemplare a operelor mari care, după părerea domniei sale, au o altă funcție:

*„aceea de a naște alte opere mari, sau măcar de a modela omenescul din tine. Iar de nu, funcția operelor mari este de a te face să-ți ceri scuze că ești.”*¹

Munca noastră de cercetare, deloc ușoară, își propune, în baza principiilor științifice și după o atentă consultare a criticii valoroase de specialitate, să aprofundeze o temă aparent epuizată, întâlnită într-adevăr în multe studii eminesciene mai noi sau mai vechi, dar despre care se mai poate spune mult. Vom încerca să răspundem provocării unui cercetător documentat și pătrunzător al operei

¹ Constantin Noica, 1975, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București: Editura Eminescu, p. 65.

eminesciene, George Munteanu, provocare lansată în lucrarea *Eminescu și eminescianismul*², în care autorul se întreba dacă s-a gândit cineva la vârstele dorului eminescian, sugerând totodată și metoda proiecției diacronice prin care s-ar putea face această cercetare, influențând astfel maniera după care vom structura prezenta lucrare. Nu pierdem din vedere nici faptul că, analizând ipostazele dorului eminescian, care este înainte de toate un sentiment uman, poate interveni și latura afectivă, pe care vom încerca să o menținem în linia sa obiectivă.

Obiectivul esențial al lucrării de față este identificarea în lirica eminesciană a ipostazelor poetice și conceptuale în care apare dorul, o noțiune cu o frecvență mare, ce motivează alegerea temei. Intenția noastră este de a aduce noi puncte de vedere referitoare la spațiul poetic al dorului în lirica eminesciană, pornind de la opera poetică și opiniile marilor critici. În încercarea precizării vârstelor dorului eminescian, vom aborda perspectiva diacronică, metoda noastră de analiză bazându-se pe reactualizarea mitului, prin identificarea acelor exemple din creația populară, care ne îndreptățesc să numim acest sentiment un dor românesc. În cele mai multe situații, la fel ca în poezia populară, dorul este exprimat direct, făcând trimitere la concept, putând fi ușor de surprins și de analizat. Când această stare este exprimată poetic, este nevoie de o incursiune în sufletul celui care îl exprimă. Or, în această situație, analiza se complică pentru că intervine iscusința și capacitatea investigatorului de a pătrunde în cea mai profundă parte a ființei, în sufletul său, cu finețea și precauțiunea unui psiholog. Se afirmă deseori că dorul este un sentiment care

² George Munteanu, 1987, *Eminescu și eminescianismul*, București: Editura Minerva.

aparține într-o măsură mai mare românilor și acest lucru din cauza faptului că nu poate fi tradus printr-un singur cuvânt în alte limbi. Că acest sentiment are particularități specifice poporului nostru, este ceea ce ne propunem să evidențiem în primul capitol al lucrării, bazându-ne pe mitologia românească a dorului, în strânsă legătură cu spațiul și timpul mitic românesc și cu alte mituri străvechi, pornind de la lucrarea lui Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*.³

Pentru identificarea ipostazelor dorului din fiecare etapă de creație, considerăm îndreptățită ideea unei incursiuni în sufletul romantic, ce motivează dualitatea sentimentului, ca expresie atât a durerii, cât și a fericirii, iar întrepătrunderea dorului din viața reală cu cel din spațiul poetic poate fi dovedită, urmând aceeași perspectivă diacronică, intrând în intimitatea scrisorilor eminesciene din volumul *Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit*.⁴

În precizarea vârstelor dorului eminescian, am avut la îndemână *Poesiile* lui Mihai Eminescu, ediția 2014, cu o cronologie și note cu detalii din manuscrise, fără a insista însă asupra variantelor, lucrare din care am citat versurile care susțin demersul nostru, anul conceperii și cel al publicării poeziilor citate. Menționăm faptul că vom apela adesea la evidențierea unor cuvinte, expresii sau sintagme din versurile eminesciene și din cele populare în care apare cu o frecvență crescută sentimentul dorului, pentru a le pune în corespondență și pentru vizibilitatea similitudinilor identificate.

³ Romulus Vulcănescu, 1987, *Mitologie română*, București: Editura Academiei.

⁴ Intenționăm să folosim în această incursiune corespondența inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, ediție îngrijită de Christiana Zarifopol-Illias, Iași: Editura Polirom, 2000.

Dorul este prezent în întreaga operă poetică, însă crește ca intensitate în evoluția diacronică a exprimării lui. Astfel, în prima etapă a creației sale, respectiv anii 1866-1869 și 1870-1872, cuprinzând perioada din străinătate și erotica de început, am numit-o „Dorul adolescentin”, în care filonul folcloric este cel mai bine reprezentat. Pentru a susține argumentele privitoare la apropierea de dorul popular, vom exemplifica cu versuri din poezii populare românești, din culegerea de folclor a lui G. Dem Teodorescu, intitulată *Poezii populare române*.⁵ A doua etapă, după anul 1874, ce conține marea poezie romantică, a fost intitulată „Dorul plenitudinii”, capitol în care vom pătrunde mai profund în sufletul romantic. Ultima etapă a creației, care cuprinde poeziile scrise după anul 1881 și în care dorul eminescian se particularizează, devenind unic, a fost numită „Dorul nemărginit”. Fiecare dintre aceste capitole surprind ipostaze ale dorului în evoluția sa, cu exemplificări și argumente concrete și versuri din textele poetice citate.

Sperăm că prezenta lucrare poate constitui un nou pas în înțelegerea geniului lui Eminescu și un liant în înțelegerea dorului ca sentiment exprimat poetic, ce simbolizează sufletul unui neam. Credem că versurile selectate, atât din lirica populară, cât mai ales din opera eminesciană, în urma unei migăloase puneri în corespondență, în toate cele trei etape creație, vor face dovada concluziei finale, aceea că dorul românesc se eminescianizează și devine reprezentativ.

⁵ G. Dem Teodorescu, 1982, *Poezii populare române*, București: Editura Minerva.

1. MITOLOGIA ROMÂNEASCĂ A DORULUI

„Dor” este cuvântul care caracterizează cel mai bine poporul român. Cuvânt prin excelență popular, are o enormă putere de circulație, desemnând stări sufletești, puse în relație prin raportarea prezentului la trecut sau viitor. Astfel, dorul poate fi amintirea unei fericiri din timpurile trecute și care nu se mai întoarce, suferința de a nu te bucura de prezent, de a te bucura numai de amintire, sau dorința și speranța ca în viitor să revină vechea fericire. Avându-și etimologia în latinescul „dolus”, „dolere”, însemnând „durere”⁶, dorul poate căpăta semnificații diverse: dorință arzătoare, nostalgie, părere de rău, chiar suferință pricinuită de pasiunea sau iubirea profundă pentru cineva.

Consultarea dicționarului nu este suficientă, însă, când ne dorim să descoperim nuanțarea stărilor sufletești exprimate prin poezie, fie ea populară sau cultă. Este nevoie de multă finețe pentru a sesiza trăirile ascunse din sufletul celui care își cântă sau își plânge dorul, pentru că este un sentiment atât de particular, inevitabil și nu accidental, ce diferențiază conștiința umană a individului. Dorul este un sentiment și o formă de împlinire. Aria lui stăpânește teritorii neașteptate, momentele de asociere sau apariție sunt inedite, iar formele poetice în care el apare, sunt incontestabile bijuterii artistice. Ce este? Cine îl produce? Cine îl trăiește? Iată întrebări prin care pătrundem în această tainică și supremă trăire umană. Sigur că s-au dat multe răspunsuri, mai mult sau mai puțin oportune, care pot

⁶ Cf. *DELR*, 2002, s.v. *dor*.

constitui puncte de pornire pentru noi încercări de interpretare. Un astfel de răspuns întâlnim în lucrarea *Jurnalul portughez și alte scrieri* a lui Mircea Eliade. Spirit enciclopedic, scriitor original și filozof de renume universală, Mircea Eliade încearcă să descopere în această lucrare, sinonime ale dorului românesc în portughezul „saudade” sau germanul „Sehnsucht”, făcând aprecieri importante asupra acestui sentiment, definindu-l:

„Orice ar fi, pasiune sau dorință, sete sau foame de experiență reală, toate acestea se pot exprima în limba română prin cuvântul dor, care a devenit expresia oricărei dorințe și care implică ființa umană în totalitatea sa.”⁷

Făcând diferența clară între „personificarea” și „ipostazarea” dorului din poezia populară, poetul și filozoful român Lucian Blaga, în *Trilogia culturii*, capitolul „Spațiul mioritic”, vorbește despre dor, subliniind importanța majoră a acestui sentiment ce caracterizează sufletul românesc:

„Stările cele mai des cântate și exprimate sunt, precum se știe: „dorul”, „jalea”, „urâtul”. Ori toate aceste stări, care alcătuiesc substanța celor mai multe poezii populare, sunt stări de „nuanță”. Nici unul din cuvintele „dor”, „jale”, „urât” nu e traductibil în altă limbă. Ele denumesc stări sufletești românești... Starea „dor” e așa de particulară și așa de mult împletită din nuanțe, încât de ea țin până vocala și consonantele înșile ale cuvântului „dor.”⁸

⁷ Mircea Eliade, 2006, *Jurnalul portughez și alte scrieri*, vol. 2. Ediție îngrijită de Sorin Alexandrescu, traducere din portugheză de Mihai Zamfir, București: Editura Humanitas, p. 327.

⁸ Lucian Blaga, 1985, *Opere - vol. IX - Trilogia culturii*, capitolul „Spațiul mioritic”, București: Editura Minerva, p. 291.

Conținutul spiritual al cuvântului dor se înțelege cel mai bine pe terenul unde a fost creat, anume în poezia populară românească, sentiment pe care nu-l vom afla în poezia orală a altui popor. El trăiește însă cu adevărat și își descoperă secretele doar în texte. Aceasta este, în fapt, ceea ce ne-am propus prin prezenta lucrare, anume identificarea ipostazelor poetice ale dorului, pornind de la textele populare românești, care i-au fost mereu la îndemână marelui poet, ajutându-l în crearea unor imagini artistice deosebite și a unei limbi poetice noi, mereu proaspătă. Datele pe care ni le oferă analiza poeticii eminesciene concentrează și amplifică definiția dorului românesc: singurătatea sufletească, absența locului în care omul a trăit și a copilărit, distanța prea mare între cei ce se iubesc, iubirea neîmpărtășită, melancolica amintire a fericirii care nu se mai întoarce. Poezia eminesciană conține toate aceste ipostaze ale dorului românesc. Puterea acestui sentiment crește în intensitate, odată cu conștiința omului de geniu.

Concepând prima *Mitologie română*, Romulus Vulcănescu ținea să amintească cititorilor că și Eminescu își dorea cu adevărat să scrie o mitologie pe măsura capacității de creație spirituală a poporului român, pe care a constatat-o în perioada culegerilor de folclor și în care să folosească unele idei și teme mitice, ca motive de inspirație, pe care să le prelucreze poetic. A scris cinci poeme mitice: *Gemenii*, *Nunta lui Brigbelu*, *Sarmis*, *Rugăciunea unui dac* și *Memento mori* și a început o mitologie epică numită *Horiadele*, rămasă la nivel de tentativă.

Putem considera că întreaga sa creație poetică scoate la lumină sufletul poporului român, pe care îl cunoaște, ca reprezentant de geniu al neamului său. Eminescu a luat contact cu folclorul din copilărie, prin experiența sa directă, apoi, în tinerețe, prin culegere de folclor și inspirație

folclorică în poezia lui, iar la maturitate prin mitologia populară interpretată romantic de el. Această mitologie este autohtonă, înrâuririle străine aducând doar nuanțe și detalii, neschimbând cu nimic temelia pe care s-a clădit edificiul său poetic. Ideea este exprimată de Romulus Vulcănescu, în lucrarea citată mai sus:

„În poemele lui Mihai Eminescu mustește un aspect mitologic inedit, din care ni se dezvăluie firea aspră, dar dreaptă, iubitoare de libertate și de pământ, încrezătoare în nemurirea sufletului, netemătoare de moarte, mitologia unei țări care nu cunoaște nici timp, nici moarte, care, în concepția poetului, supraviețuiește în anamneza poporului român.”⁹

1.1. Dorul în relație cu spațiul și timpul mitic

Referindu-ne la structura mitologiei române, avem în vedere calitatea intrinsecă de fond și de formă, care exprimă viabilitatea și continuitatea acesteia, dar și caracteristicile ei particulare, adică tot ceea ce dă unitate, autenticitate, originalitate și valoare specifică etnoculturală unei mitologii. În această structură, un loc aparte îl ocupă spațiul mioritic. Pentru români, centrul interesului îl reprezintă pământul românesc, iar la rândul său, centrul acestuia este vatra satului, cu toate elementele pe care le cuprinde: păduri, pășuni, ogoare, grădini, stâne, ape, hotare și mormintele sacre ale străbunilor. Spațiul a devenit pentru români o componentă structurală a vieții lor, un element indisolubil al condiției de a fi. Este un spațiu primitiv, îmbietor, cald, care cheamă la intimitate prin relieful și coloritul său, prin vibrația sa particulară, este spațiul

⁹ Romulus Vulcănescu, 1985, p. 610

plaiului edenic surprins pentru eternitate de creatorul *Mioriței*, în fine, „spațiul mioritic” definit de Lucian Blaga, în care poetul din Lancrăm, atât de eminescian, își găsește echilibrul interior, exprimat în poezia *Sufletul satului*. Spațiul mitic se reflectă în literatură în două moduri convergente, într-o aparentă contradicție, anume ca spațiu deschis, în care imaginația omului se avântă într-o căutare indefinită și ca spațiu închis, unde aceasta rămâne doar o iluzie. În oricare modalitate de exprimare, spațiul mitic românesc este unul sfânt, un loc curat, pur, în care ne putem întoarce de câte ori dorim, fie fizic, fie prin intermediul sentimentului dorului, ce ne poartă în trecut și face ca locurile sau timpurile dragi să trăiască aieva. Acest sentiment își are originea în adâncurile acestui pământ. Am descoperit ideea dorului înrădăcinat în pământul strămoșesc în versurile populare:

*„Pe unde umblă dorul
Nu poți ara cu plugul,
Că s-agață plugu-n dor
Trag boii de se omor.*

*Măi bădiță, bunule,
Sămăna-ți-aș numele
Să samăn numele tău
Mestecat cu dor de-al meu.* „¹⁰

Dacă dorul românesc își are originea în pământul neamului, poate fi aceasta o explicație a puternicei osmoze dintre român și natură, sentimentul spațiului, al naturii, fiind tot atât de organic ca și sentimentul vieții. Altfel spus, sentimentul naturii, al spațiului, se confundă pentru român cu sentimentul existențialității, iar dacă dorul face parte din

¹⁰ H. Teculescu, 1929, *Pe Mureș și pe Târnave*, apud Lucian Blaga, 1985, cap. „Spațiul mioritic” în: *Trilogia culturii*, p. 124.

el, înseamnă că și el este o formă de viață, un mod de a fi al nostru, în care teama cosmică este înlocuită cu comuniunea cosmică, de origine mioritică. Spațiul înconjurător este atât de armonios alcătuit încât, ori de câte ori te întorci din străinătate simți diferența. Elementele peisajului românesc sunt așezate echilibrat și împreună cu nuanțele coloritului îți creează o stare superioară de maximă saturare a sentimentului estetic, pe care vrei s-o retrăiești. Astfel renaște acea stare de nespus, specific românească, starea de dor. Spațiul fizic și sufletesc românesc este spațiul dorului. Odată fixată originea dorului, trebuie precizat faptul că spațiul dorului este un spațiu deschis. Dorul rămâne o încordare particulară, mereu disponibilă, pentru că ținta se depărtează mereu. Pentru că starea finală a unei contopiri absolute este interzisă, el rămâne un sentiment cu neputință de a fi definit, este deci o stare indefinibilă, pe care o simțim când citim versurile din *Luceafărul*:

„Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.”¹¹

Este, poate, definiția genială a dorului, dar al unui dor particular. Faptul că dorul este o stare indefinibilă, asociată cu o taină, este observabil încă din poezia *Înger de pază*¹², în care copila este cuprinsă de „dor și de taină”. La Eminescu, dorul este sentimentul spațiului indefinit, în permanență în expansiune, neconturabil, de necuprins integral, măsurabil doar prin uimire, năzuință, sfâșiere dureroasă, așa cum vom vedea într-un alt capitol al lucrării,

¹¹ M. Eminescu, 2014, *Poezii*. Ediție adnotată. Selecție, cronologie și note de Cătălin Cioabă, București: Editura Humanitas, p. 425.

¹² *Ibid.*, p. 247.

unde vom analiza ipostazele dorului din toate orizonturile imaginabile.

Timpul și spațiul mitic la români interesează în măsura în care sunt prevăzute în destinul individual sau colectiv, ca o trăsătură spirituală a comunității etnice. Ambele dimensiuni oferă mărturia comuniunii adânci, duioase și lucide, în care trăiește poporul român, prin intermediul sentimentului profund al dorului, fenomen complex, greu traductibil. Pentru noi, nu poate fi decât un fapt pozitiv: există ceva despre noi, care rămâne netraductibil; există ceva ce poate rămâne doar al nostru. Prin acest sentiment se exprimă într-un fel propriu și într-un grad foarte intens, o duioșie indescritibilă, în care inima se topește.

Spațiul mitic este corelat cu timpul mitic, care începe odată cu creația lumii și se sfârșește odată cu sfârșitul ei. Timpul mitic la români este un timp sacru sau un timp consacrat, un timp al repetabilității, orientat ritual spre izvoarele creației spirituale, care îl face pe om să re trăiască cele două sensuri ale sale: trecutul și viitorul. Mihai Eminescu este fascinat de ambivalența timpului. Rosa del Conte vorbește despre o „obsesie a timpului”¹³ la Eminescu, în lucrarea *Eminescu sau despre Absolut*, identificând în opera eminesciană două specii de timp: „timpul vital”, pe care concepția mistică a poetului îl face să coincidă cu timpul cosmic, cel al veșniciei, și care este „intact” și un „timp muritor”, identificat cu modul existenței pe pământ, cu clipa cea repede, timpul îmbătrânirii și al morții. Autoarea insistă asupra substratului autohton al formației spirituale a lui Eminescu.

¹³ Rosa del Conte, 1990, *Eminescu sau despre Absolut*, Cluj: Editura Dacia, p. 403.

Dorul românesc este veșnic, neconsumat, pentru că este istoria noastră nescrisă. Săpând adânc la rădăcinile spiritului românesc, descoperim că dorul, ca și doina, devine mărturie a vechimii poporului român, certitudinea că suntem o entitate istorică. Dorul s-a născut pe plai. Așa cum plaiul este spațiul mioritic, raiul, partea noastră de cer, dorul poate fi considerat timpul mitic românesc. În strânsă legătură cu acest timp, dorul exprimă starea sufletească a celui care este nemulțumit cu prezentul, celui care nu poate trăi momentul, ci se simte atras de trecut, de un loc îndepărtat, ori de un peisaj de vis. Reperele acestui spațiu sunt cele cunoscute: pădure, izvor, lună, noapte și se încadrează într-o eternă reîntoarcere la copilărie, pentru că acest spațiu al copilăriei, prezent în poezia *O, rămâi*, este capabil să adune toate dorurile omenești, transformându-se într-un spațiu al armoniei, mai precis al armonizării între suflet și natură, prin fantezia creatoare a copilului însetat de cunoaștere. Copilăria devine astfel timpul osmozei absolute dintre suflet și lume, timpul când nu știm unde sfârșim noi și unde încep celelalte. Acest spațiu se transformă în poezia lui Mihai Eminescu într-o metaforă a dorului.

Crescut într-un orizont magic alcătuit din povești, basme, doine, ghicitori, poetul se va întoarce către acestea, prelucrând unele mituri autohtone. În creația sa descoperim atât poezia populară de dragoste, numită de G. Dem Teodorescu „*poezie erotică*”¹⁴, în care surprindem etapele și formele erotismului popular, dar și ideea de foc purificator sau alte mituri autohtone, de exemplu eresul potrivit căruia unii morți se transformă în strigoi, credința

¹⁴ G. Dem Teodorescu, 1982, p. 59.